

УДК: 321.013:327.5
DOI 10.30970/vir.2019.46.0.9735

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ПРЕФЕРЕНЦІЇ «МАЛИХ ДЕРЖАВ» У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Марта Штурма

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 239-46-56,
e-mail: ganushchakmv@gmail.com*

Розглянуто визначення «малих держав» у науці про міжнародні відносини. Наголошено на гетерогенності підходів до трактування малих держав у сучасному науковому дискурсі. Обґрунтовано необхідність вивчення зовнішньополітичних орієнтацій малих держав з огляду на особливості динаміки сучасного міжнародного середовища.

Зазначено, що розгляд особливостей існування малих держав у міжнародному середовищі дає змогу виокремити низку безпекових стратегій, яких вони схильні дотримуватися.

Малі держави потребують особливих інструментів, щоб протистояти комплексу безпекових викликів. Останнє вимагає від них взаємодії з різними акторами та донорами безпеки, здатними зменшити рівень загроз. Отож малі держави часто застосовують *стратегію азилю*. Стратегія азилю базується не лише на субординації та анексії чи на рівності та автономії. Цей підхід акцентує увагу на необхідності для малих держав отримати «прихисток» у різних вимірах, а не лише у сфері безпеки.

З'ясовано, що з позицій реалізму обмежене значення малих держав у міжнародних відносинах пов'язане з уявленнями про анархічність міжнародного середовища та підрядним становищем слабших акторів, порівняно з могутнішими. Останнє зумовлюється принциповою неспроможністю малих держав впливати на світові процеси, що є їхньою перманентною особливістю. Зовнішньополітичними орієнтаціями, яких дотримуються малі держави з перспектив реалізму є балансування або альянс з переможцем, а також можливість використовувати багатосторонні формати взаємодії зі собі подібними на основі міжнародного права. Остання опція отримала цілісне обґрунтування в рамках ліберальних напрямів теорії міжнародних відносин. Зазначено, що сучасні течії конструктивізму, зосереджуючи увагу переважно на ідентичнісних та нормативних основах міжнародних взаємодій, надають недостатнього значення питанням розміру і могутності держави. Наголошено, що окремими спробами визначення принципів зовнішньополітичної поведінки малих держав є «теорія статусу» (status theory) та «теорія азилю» (alliance shelter

theory). З'ясовано еволюцію зовнішньополітичних підходів малих держав у напрямі до зміцнення міжнародних інститутів за їхньою участю.

Ключові слова: мала держава; зовнішня політика; теорія міжнародних відносин; анархічність; міжнародні інститути; статус; могутність.

Серед теоретиків-міжнародників доволі поширеним є переконання, що наука про міжнародні відносини, загалом, не зосереджується поглиблено на проблематиці малих держав [8, с. 171]. Незважаючи на фактичну справедливість такого твердження, зауважимо, малі держави все ж повністю не залишилися поза увагою основних напрямів теорії міжнародних відносин, однак поживлення наукового інтересу до їхнього ґрунтового дослідження розпочалося лише після завершення міжблокового протистояння [34, с. 8].

Виокремлюють три причини, які зумовлюють потребу досліджувати малі держави у наш час. По-перше, домінування США у нинішньому світовому порядку зумовлює необхідність фактично для усіх держав зіштовхуватися з тими викликами, яким раніше протистояли виключно малі держави (у традиційному розумінні). Отож ґрунтовне вивчення малих держав може слугувати кращому розумінню паттернів функціонування більшості державних акторів у контексті сучасних асиметричних відносин.

По-друге, сьогодні малі держави відіграють активнішу роль, ніж у попередні історичні періоди [22, с. XVI], здійснюючи помітний внесок у забезпечення безпеки у різних сферах. По-третє, малі держави становлять більшість держав у сучасній системі міжнародних відносин, засвідчує, зокрема, структура членства у таких важливих міжнародних інституціях як ООН, НАТО та ЄС [29, с. 28].

На проблематиці малих держав у різний час акцентували увагу Дж. Гей, С. Гштоль, М. Елман, Р. Кеогейн, О. Кнудсен, М. Маасс, І. Нойманн, Р. Ротштейн та інші дослідники. Утім, в актуальному політичному дискурсі досі відсутнє чітке визначення «малої держави», а підходи до її трактування як актора міжнародних відносин характеризуються значною гетерогенністю [12]. З метою класифікації малих держав застосовують різноманітні критерії, такі як чисельність населення, розмір території, економічний або військовий потенціали тощо, однак найчастіше науковці намагаються поєднати низку релевантних чинників. Свого часу М. Маасс поділив дослідників на дві групи, перша з яких використовує кількісні показники, а друга – застосовує релятивний підхід з метою класифікації малих держав. Це дає змогу гнучко та водночас комплексно вивчати малі держави [27, с. 81].

Утім належної однозначності в дослідженнях досягти важко. Для прикладу, держава може бути «малою» у глобальному вимірі, однак лідером на регіональному чи субрегіональному рівнях. Держава може бути «малою» з огляду на власний оборонний потенціал, проте посідати лідерські позиції з економічного розвитку. Так само малий розмір території держави не завжди корелюється з її незначною могутністю чи потенціалом у міжнародних відносинах, адже у певних сферах малі держави можуть бути сильнішими і відігравати істотнішу роль, ніж великі потуги. Зокрема, з огляду на меншу

кількість зовнішньополітичних цілей, малі держави можуть здобувати ширші можливості для дій і, відтак, бути менш поступливими при реалізації своїх потреб у міжнародному середовищі, порівно з іншими державами [7]. Доречно також розрізнати між наявністю силового потенціалу та можливістю здійснювати реальний вплив: у визначені історичні періоди чи у певних сферах характер поведінки малих держав на міжнародній арені може «перевершувати очікування» щодо них з боку решти акторів [38, с. 652–653].

Часто малі держави визначають через їхнє місце у міжнародній системі. Зокрема, Д. Вітал акцентує на тому, що малі держави є «малими» щодо великих потуг, з якими вони взаємодіють [39, с. 23]. Р. Кеогейн наголошує, що малими слід вважати держави, які не можуть здійснювати вплив на міжнародну систему [20, с. 292]. На переконання Р. Ротштейна, малі держави недоречно визначати виключно відносно великих. Він стверджує, що малими є ті держави, які вважають себе слабкими у міжнародній системі й потребують зовнішньої допомоги для власної безпеки [30, с. 5].

В окремих випадках до «малих держав» зараховують за залишковим принципом, зокрема ті держави, які не потрапляють до числа великих чи карликових [29, с. 6]. Існує також більш категоричний підхід щодо проблеми визначення «малої держави» як аналітичної категорії, який акцентує на її надмірно релятивному характері й підкреслює неспроможність адекватно відображати зміни укладу сил у сучасних міжнародних відносинах. Він, серед іншого, наголошує на доцільності відмовитися від поняття «мала держава» й пропонує зосередитися на тому, яким чином організуються й розвиваються асиметричні відносини між відмінними за могутністю державами в різних умовах [26, с. 145].

Найістотнішу традицію розгляду держави як актора міжнародних відносин має політичний реалізм. Утім, значення малих держав у міжнародному середовищі, з перспектив реалізму, трактується як обмежене, оскільки вони, насамперед, виконують роль «пішаків у грі» великих потуг [36, с. 23]. Зокрема Д. Вітал, зосереджуючись на дослідженні малих держав в умовах конфлікту з могутнішими акторами, стверджував, що малі держави, з огляду на ієрархічну структуру міжнародної системи, перебувають у несприятливому становищі, отож є неспроможними використовувати силу. Через нездатність захистити самих себе, малі держави, насамперед, змушені зосереджуватися на власній безпеці й реагувати на зовнішнє середовище, а не брати до уваги внутрішні чинники [39, с. 124].

Як відомо, реалісти загалом скептично ставляться до міжнародного права та міжнародних організацій, розглядаючи міжнародні відносини як гру з нульовою сумою. В анархічному міжнародному середовищі усі держави дотримуються принципу розрахунку на власні сили з огляду на дилему безпеки. Ці засновки однаковою мірою справджуються як для великих, так і для малих держав. Тому, з перспектив реалізму, малі держави мають вибір з-поміж двох зовнішньополітичних опцій: стратегії *балансування* або *альянсу з переможцем* [18, с. 31]. У випадку, якщо мала держава набуває стратегічного значення, вона,

насамперед, намагається закріпити власний статус у міжнародній системі, а у сфері безпеки – заручитися підтримкою з боку могутнішої держави. Натомість, якщо у малої держави немає жодних відносних переваг, то можливості її дій суттєво скорочуються, а саме існування як незалежного міжнародного актора, значною мірою, залежить від волі великих потуг.

На переконання реалістів, для того, щоб збагнути зовнішньополітичну поведінку малої держави недостатньо зосереджуватися лише на її слабкості [30, с. 23]. Необхідно брати до уваги принцип «неспроможність» малої держави як актора в міжнародному середовищі, яка є її перманентною ознакою й визначає зовнішньополітичну поведінку. Звідси, розв'язання будь-якої безпекової проблеми для малої держави залежить від зовнішнього впливу, а «межі» безпеки є доволі вузькими [30, с. 24–25].

З перспективи реалістів, ключові характеристики зовнішньої політики малих держав можна узагальнити так:

- низький рівень участі у світових справах;
- зосередженість на вузьких зовнішньополітичних цілях;
- обмеження зовнішньополітичної активності суміжними територіями або регіонами;
- надання ваги ліберальним нормам та принципам міжнародного права;
- участь у багатосторонніх форматах взаємодії, зокрема, у діяльності міжнародних організацій;
- уникнення прямої конфронтації з великими державами, часто за рахунок політики нейтралітету [6, с. 557].

Глобалізація та економічна взаємозалежність, на переконання реалістів, істотно не змінили ситуації: недовіра серед держав, зумовлена анархічною природою міжнародного середовища, й надалі спонукує їх зосереджувати зусилля на примноженні власної могутності. Це призводить до постійного загострення суперництва у безпековій сфері та посилення нестабільності [28, с. 383]. Отож, з огляду на брак військової могутності, дипломатичного потенціалу чи економічних важелів впливу, малі держави є уразливими й не здатними до ефективного протистояння могутнішим акторам [40, с. 53].

Малі держави можуть співпрацювати за допомогою створення союзів [43], забезпечуючи власне виживання і процвітання шляхом посилення позицій на кооперативній основі, або завдяки захисту з боку благодійних великих держав (гегемонів). Утім серед реалістів немає єдності щодо питання, яким чином малі держави запобігають небезпеці: чи вони об'єднуються у союзи з тими потугами, які їм загрожують/домінують у міжнародному середовищі, чи намагаються збалансувати вплив могутніх держав, об'єднуючись проти них [23; 25; 42].

Багато дослідників дотримуються переконання, що малі держави частіше, порівняно з великими державами, діють відповідно до засад неореалізму [17; 31; 33]. Вони вказують, що малі держави, з огляду на загрозу бути завойованими, чутливіше реагують на системні зміни і менше піддаються тиску внутрішньодержавних чинників, оскільки не можуть припускати помилок у зовнішній політиці [36, с. 24].

На відміну від неореалізму, неокласичний реалізм стверджує, що на тривалу перспективу держави хоч і намагаються захистити власні безпекові інтереси, однак на їхню у короткотермінову діяльність у цьому напрямі можуть впливати окремі державні лідери чи внутрішні чинники [35; 45]. Отож, виходячи з постулатів неокласичного реалізму, внутрішню політику слід розглядати як важливий елемент у формуванні зовнішньої політики малої держави. Наприклад, А. Вівель зазначає, що мілітаризація зовнішньої політики Данії відбувалася, не в останню чергу, завдяки впливу ліберально-егалітарних цінностей, а не лише з огляду на потребу реалізації вузьких безпекових інтересів цієї країни [45, с. 318].

Лібералізм, значною мірою, зосереджується на умовах виникнення, особливостях розвитку й поширення, а також на наслідках співпраці міжнародних акторів. У сучасному світі держави найчастіше пов'язуються завдяки мережам інституціоналізованих міждержавних відносин, що слугує релевантним засобом стримування, передусім для великих держав [21]. Отож, із перспектив лібералізму, малі держави є не стільки вразливими «пішаками», скільки партнерами, які можуть впливати на ситуацію на міжнародному рівні, укладаючи взаємовигідні угоди з іншими державами. Незважаючи на існування певних асиметрій у відносинах між великими та малими державами, останні схильні до кооперативної поведінки та забезпечення основ міжнародного порядку, тобто до створення умов, за яких малі держави добровільно погоджуються на підрядне становище [15; 24]. Малі держави розглядають міжнародні інституції як важливі інструменти власної зовнішньої політики, придатні для досягнення кращих результатів в анархічному міжнародному середовищі [20, с. 295]. Наприклад, однією з причин вступу малих держав у ЄС було прагнення забезпечити дієве стримування для ФРН. Делегування більших повноважень до наднаціональних інституцій ЄС збалансовувало вплив Німеччини у Європі з одного боку, й надало малим державам більше важелів впливу на розвиток інтеграційних процесів, з іншого [19, с. 5–7].

Автори Р. Ротштейн і Р. Кеогейн також розглядали малі держави як підпорядковані зовнішньому середовищу, що змушує їх піклуватися про власний захист. У цьому контексті Р. Ротштейн стверджував, що малі держави намагаються використовувати міжнародні організації з метою ефективного здійснення власних зовнішньополітичних цілей. Адже міжнародні організації, здебільшого, виходять з рівності своїх членів, що створює малим державам більш рівноправну платформу щодо діяльності [30, с. 42]. Натомість Р. Кеогейн зазначав, що поведінку принаймні частини малих держав можна витлумачити з огляду на ідеї, через які ці держави визначають себе і власну позицію у міжнародній системі [20, с. 300].

Дотримуючись позиції, що поведінка держав у міжнародному середовищі обумовлюється практичною користю, лібералізм, попри те, акцентує на значенні ідеологічних чинників у її кооперативній динаміці [21]. Наприклад, С. Гштоль, аналізуючи європейську політику Швеції, Норвегії та Швейцарії у контексті економічних пріоритетів, усе ж наголошує, що не менш важливими для цих

держав були питання національної ідентичності. Зрештою, усі вони знайшли власний утилітарний компромісний шлях взаємодії з ЄС, зосереджуючи власну увагу, насамперед, на доступі до європейського ринку. Останнє дало змогу Швейцарії та Норвегії залишитися за межами ЄС [10].

Після завершення холодної війни спостерігалось збільшення кількості досліджень з проблем малих держав, і не лише у середовищі послідовників реалізму. Відкидаючи тезу останніх щодо залежності зовнішньої політики малих держав виключно від зовнішніх структурних чи системних чинників, М. Елман наголошував, що не менш важливу роль у їхньому зовнішньополітичному процесі відіграють внутрішні особливості та структура [8, с. 182].

Багато сучасних дослідників послуговується напрацюваннями конструктивізму з метою пояснити поведінку держав [5; 13; 46]. Конструктивізм відрізняється від традиційних напрямів теорії міжнародних відносин намаганням врахувати інтерсуб'єктивні уявлення міжнародних акторів та значення, якого він надає ідеям, нормам та ідентичностям при здійсненні міжнародних взаємодій. Конструктивісти стверджують, що держави можуть діяти по-різному, залежно від їхньої ідентичності та уявлень щодо себе та інших міжнародних акторів [44]. Отож конструктивізм, радше, не фокусує уваги на малих державах, а зосереджується на тому, як ідентичність, інтереси, норми та інтерсуб'єктивні переконання визначають зовнішню політику.

Використовуючи напрацювання конструктивістів, Дж. Гваліа наголошував на значенні ідей панівних еліт у формуванні зовнішньої політики малих держав, як важливіших, порівняно з матеріальними або структурними чинниками. Зокрема, він фокусував увагу на ідеях грузинської еліти про ідентичність та національну ідею Грузії й стверджував, що вибір на користь «західного вектора» розвитку цієї держави неможливо пояснити з допомогою реалістського тлумачення зовнішньополітичної поведінки малих держав. Адже, за логікою реалістів, Грузія, як мала держава, мала б прагнути до союзу з Росією. Наведена невідповідність ілюструє, що саме ідейні настанови стали визначальними для процесу зближення цієї малої кавказької держави з Заходом [11].

Автори К. Браунінг [2] та М. Аалтола [1] наголошують на важливості ідентичності для формування зовнішньої політики малої держави. Адаптуючи конструктивістську перспективу на прикладі Фінляндії вони зазначають, що малий розмір є частиною ідентичності країни, яка позитивним чином визначає її зовнішню політику за принципом: «малий» не означає «слабкий». У внутрішньодержавному наративі Фінляндії цей факт часто подають як перевагу й можливість забезпечувати конкурентоспроможність та інноваційність країни [2, с. 674]. Малий розмір також гарантує більшу гнучкість, маневреність та динамічність у зовнішній політиці таких малих держав, як Фінляндія [1, с. 258].

Окрім перелічених можливостей систематизації окремих напрямів науки про міжнародні відносини за характером порушеної у їхніх рамках проблематики малих держав, слід виокремити два інші теоретичні конструкти, які доволі складно афілювати у межах визначених теоретико-методологічних парадигм: «теорію статусу» та «теорію азилу». Перша вказує, що малі держави

зосереджують увагу не лише на практичній користі чи фізичній безпеці, а на переважному прагненні здобути статус [32]. Друга теорія базується на припущенні, що малим державам, через власну виняткову вразливість, бракує свободи дій під час ухвалення рішень. Це змушує їх шукати захисту з боку сильніших акторів для забезпечення власного належного функціонування [37, с. 50]. Думка про те, що на проблематиці статусу зосереджуються виключно великі держави, а менші міжнародні актори не надають їй істотного значення, є доволі поширеною в міжнародних відносинах. Проте впродовж останнього часу серед теоретиків-міжнародників зміцнилося переконання, що для малих держав «гра у статус» є важливішою, ніж для великих потуг, адже малі держави не спроможні іншим чином взаємодіяти чи конкурувати з рештою акторів [46].

Малі держави стають «помітними» у міжнародних відносинах, зазвичай, завдяки виконанню унікальних завдань чи з огляду на виняткову результативність в окремих сферах, що їх вирізняють [46]. Окрім цього, малі держави можуть здобувати моральний авторитет, допомагаючи великим державам підтримувати існуючий міжнародний порядок, зокрема, через виконання посередницьких функцій, приєднання до гуманітарних ініціатив або сприяння миротворчості.

Як стверджують А. Купер і Б. Момані, XXI ст. відкриває для малих держав більшу кількість опцій у міжнародних відносинах, порівняно з минулими епохами. Однак збільшені можливості можуть стати як ключем для успіху, так і джерелом невдач [4, с. 115]. З одного боку, сучасна взаємозалежність створює передумови для маргіналізації малої держави й перетворення її у *failed state*, а з іншого, – надає їй кращі альтернативи для істотного поступу. Зокрема аналізуючи Катар, обидва автори акцентують на спроможності малих держав «перевершити самих себе» завдяки використанню потенційних переваг в окремих сферах. На переконання А. Купера і Б. Момані, саме взаємозалежність створює передумови для успіху, якщо малі держави здійснюють адаптивну й прагматичну політику, з метою подолати власну вразливість, спричинену малим розміром державної території.

У низці сучасних досліджень порушено актуальне питання стосовно виділення малими державами значних фінансових ресурсів не лише для відстоювання ліберальних демократичних норм та цінностей, а й на військові потреби. Зокрема, порівняльний аналіз внесків Данії та Норвегії у військові операції демонструє, що істотні обсяги фінансування та посилена увага з боку цих країн до такого різновиду міжнародної активності пов'язана з намаганням здобути престиж (стати «видимими»), насамперед для США. Адже їхні непропорційно високі витрати на військові операції не можна пояснити ані відчуттям небезпеки, ані прагненням зміцнити національну оборону [16]. Схожу аргументацію пропонує А. Чонг, здійснюючи порівняльний аналіз зовнішньої політики Сінгапуру та Ватикану. Він наголошує, що символічна або м'яка сила також є важливим інструментом збільшення впливу малих держав у світі. Малі держави можуть використовувати свій економічний потенціал, національні

моделі належного врядування чи дипломатичне посередництво з метою збільшити власну «помітність» у міжнародних відносинах [3].

«Теорія азилу» є спробою надати пояснення й спростити прогнозування політики малих держав. Вона базується на припущенні, що малий розмір державної території генерує нездоланні обмеження через низьку чисельність населення, невелику економіку, малий державний апарат, включно з невеликим МЗС, обмежені військові можливості. Тому єдиним розв'язком для малих держав є пошук «прихистку», пов'язаний зі вступом у союз з великою потугою («стратегія хованки»), або членство у міжнародній (безпековій) організації («стратегія прив'язки») [36, с. 26]. Отож такі держави шукають політичного, економічного та суспільного «азилу», який є засобом їхнього захисту від власних об'єктивних структурних слабкостей і ворожого міжнародного середовища [36, с. 27].

До Другої світової війни малі держави надавали перевагу автономії над впливом. Прагнучи вижити у світі, в якому могутні актори розглядали військове завоювання як корисний та легітимний спосіб здобути політичні переваги та престиж, малі держави використовували «стратегію хованки», щоб отримати відносну безпеку, залишаючись поза увагою великих потуг [41, с. 13]. З цією метою вони використовували прагматичні підходи й дотримувалися «порядку денного», визначеного великими державами, географічно розташованими поруч. Отож малі держави лише зрідка формулювали та імплементували власні стратегічні цілі.

Залишаючись постійними споживачами безпеки, малі держави, не спроможні запропонувати багато великим потугам, володіли обмеженими можливостями для політичного маневрування. Фокусуючи першочергову увагу на економічній автономії та на нейтралітеті у сфері безпеки, вони здійснювали малопомітну діяльність у міжнародному середовищі, сподіваючись не потрапити у протистояння між великими потугами.

З огляду на те, що «стратегія хованки» виявилася не надто ефективною у періоди двох світових воєн [34, с. 10], малі європейські держави спробували використати амбіційнішу «стратегію прив'язки». Якщо у першому випадку йшлося про прагнення дистанціюватися від потенційних проблем, то ключова мета другого – попередити ризики шляхом розбудови і зміцнення системи зобов'язальних міжнародних норм. Зокрема, передбачалася формалізація міжнародних відносин і поступовий перехід від анархічної системи до міжнародного співтовариства на зразок концепції «міжнародного суспільства», висунутої Англійською школою в теорії міжнародних відносин.

Сьогодні малі держави прагнуть захищати національні інтереси шляхом максимального збереження власної автономії і, водночас, намагаючись збільшити вплив на великі потуги, від яких залежить як їхня безпека, так і виживання. Можливість здійснювати вплив на могутніших акторів пов'язана з участю малих держав у міжнародних організаціях, що, натомість, спричиняє обмеження автономії [9, с. 17]. Поглиблення інституціоналізації зумовлює зростання ціни членства та збільшення користі від нього, генеруючи, водночас,

перед державними акторами дилему: чи відмовлятися від автономії, що сприятиме зміцненню міжнародної організації та збільшуватиме залежність від неї, чи зберігати автономію, пов'язану з ризиком більшої ізоляції, втратою впливу на інших акторів або обмеженням доступу до переваг, які може забезпечити посилення інституціоналізації [34, с. 9].

Отож сьогодні держави, які дотримуються «стратегії прив'язки», намагаються зміцнити багатосторонні інститути з метою обмежити великим потугам простір для дій, адже усі члени міжнародного співтовариства повинні керуватися спільними правилами та нормами. У випадку недотримання останніх, міжнародне співтовариство може застосовувати до держав-порушниць відповідні санкції [29, с. 19–21], що сприяє передбачуваності зовнішньополітичної діяльності та посиленню гарантій безпеки для малих державних акторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Aaltola M.* Agile Small State Agency: Heuristic Plays and Flexible National Identity Markers in Finnish Foreign Policy / M. Aaltola // *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity*. – 2011. – № 39(2). – P. 257–259.
2. *Browning Ch. S.* Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States Literature / Ch. S. Browning // *Cambridge Review of International Affairs*. – 2006. – № 19(4). – P. 669–684.
3. *Chong A.* Small State Soft Power Strategies: Virtual Enlargement in the Cases of the Vatican City State and Singapore / A. Chong // *Cambridge Review of International Affairs*. – 2010. – № 23(3). – P. 124–131.
4. *Cooper A. F.* Qatar and Expanded Contours of Small State Diplomacy / A. F. Cooper, B. Momani // *International Spectator*. – 2011. – № 46(3). – P. 114–117.
5. *Crandall M.* Developing status as a small state: Estonia's foreign aid strategy / M. Crandall, I. Varov // *East European Politics*. – 2016. – № 32(4). – P. 405–425.
6. *East M. A.* Size and Foreign Policy Behavior: A Test of Two Models / M. A. East // *World Politics: A Quarterly Journal of International Relations*. – 1973. – P. 556–576.
7. *Egeland J.* Impotent Superpower – Potent Small State / J. I. Egeland. – Oslo : Norwegian University Press, 1988.
8. *Elman M. F.* The foreign policies of small states: challenging neorealism in its own backyard. / M. F. Elman // *British Journal of Political Science*. – 1995. – № 25 (2). – P. 171–217.
9. *Goetschel L.* The Foreign and Security Policy Interests of Small States in Today's Europe / Small States Inside and Outside the European Union. L. Goetschel [ed.]. – Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 1998.
10. *Gstöhl S.* Reluctant Europeans: Norway, Sweden, and Switzerland in the process of integration / S. Gstöhl. – Boulder, CO : Lynne Rienner Publishers, 2002.
11. *Gvalia G.* Thinking Outside the Bloc: Explaining the Foreign Policies of Small States / G. Gvalia // *Security Studies*. – 2013. – № 22 (1). – P. 87–103.
12. *Haugevik K.* Autonomy or integration? Small-state responses to a changing European security landscape / K. Haugevik, P. Rieker // *Global Affairs*. – 2017. – DOI:10.1080/23340460.2017.1377625
13. *Hedling E.* Security through European integration or flexible autonomy: ambivalence in Sweden's position on the Eastern Partnership? / E. Hedling, D. Brommesson // *Global Affairs*. – 2017. – № 3 (3). – P. 237–250.
14. *Hey J. A. K.* Introducing Small State Foreign Policy / Small States in World Politics. – J. A. K. Hey [ed.]. – Boulder : Lynne Rienner, 2003. – P. 1–11.
15. *Ikenberry G. J.* After victory: Institutions, strategic restraint and the rebuilding of order after major wars / G. J. Ikenberry. – Princeton, NJ : Princeton University Press, 2001.

16. *Jakobsen P. V.* Forthcoming. Prestige-seeking small states: Danish and Norwegian military contributions to US-led operations / P. V. Jakobsen, J. Ringsmose, H. L. Saxi // *European Journal of International Security*. – 2017. – DOI: 10.1017/eis.2017.20
17. *Jervis R.* Cooperation under the security dilemma / R. Jervis // *World Politics*. – 1978. – 30(1). – P. 167–214.
18. *Jesse N.* Small states in the international system / N. Jesse. – Lanham : Lexington Books, 2016.
19. *Katzenstein P.* The Smaller European States, Germany, and Europe / P. Katzenstein / *Tamed Power: Germany in Europe*. – Ithaca, NY : Cornell University Press, 1997. – P. 1–47.
20. *Keohane R. O.* «Lilliputians» Dilemmas: Small States in International Politics / R. O. Keohane // *International Organization*. – 1969. – № 23(2). – P. 291–310.
21. *Keohane R. O.* Power and interdependence / R. O. Keohane, Jr. J. S. Nye. 4th eds. –New York, NY : Longman, 2011.
22. *Knudsen O. F.* Introduction / O. F. Knudsen // *Small States and the Security Challenge in the New Europe* / W. Bauwens, A. Clesse, O. F. Knudsen [ed.]. – London : Brassey's, 1996. – P. XV–XXIII.
23. *Labs E. J.* Do weak states bandwagon? / E. J. Labs // *Security Studies*. – 1992. – № 1(3). – P. 383–416.
24. *Lake D. A.* Hierarchy in international relations / D. A. Lake. – Ithaca, NY : Cornell University Press, 2009.
25. *Levy J. S.* The causes of war: a review of theories and evidence / J. S. Levy // *Behaviour, society and nuclear war* / P. E. Tetlock [ed.]. – Oxford : Oxford University Press, 1989. – P. 209–334.
26. *Long T.* It's not the size, it's the relationship: From «small states» to asymmetry / T. Long // *International Politics*. – 2017. – № 54. – p. 144–160.
27. *Maass M.* The Elusive Definition of the Small State / M. Maass // *International Politics*. – 2009. – № 46(1). – P. 80–89.
28. *Mearsheimer J.* The gathering storm: China's challenge to US power in Asia / J. Mearsheimer // *The Chinese Journal of International Politics*. – 2010. – № 3(4). – P. 381–396.
29. *Neumann I. B.* Introduction: Lilliputians in Gulliver's World? / I. B. Neumann, S. Gstöhl // *Small States in International Relations* / C. Ingebritsen, I. B. Neumann, S. Gstöhl, J. Beyer [ed.]. – Seattle : University of Washington Press, 2006. – P. 3–36.
30. *Rothstein R. L.* Alliances and Small Powers / R. L. Rothstein – New York: Columbia University Press, 1968.
31. *Schweller R. L.* Domestic structure and preventive war: are democracies more pacific? / R. L. Schweller // *World Politics*. – 1992. – № 44(2). – P. 234–269.
32. *Small states status seeking: Norway's Quest for International Standing (New International Relations)* / I. B. Neumann, B. de Carvalho [ed.] – Routledge, 2014. – 176 p.
33. *Snyder J.* Myths of Empire: Domestic politics and international ambition / J. Snyder // Ithaca, NY : Cornell University Press, 1991.
34. *Steinmetz R.* Small states in Europe challenges and opportunities / R. Steinmetz, A. Wivel. – Surrey : Ashgate, 2010. – 248 p.
35. *Steinsson S.* Neoclassical realism in the North Atlantic: Explaining behaviors and outcomes in the Cod Wars / S. Steinsson // *Foreign Policy Analysis*. – 2017. – № 13(3). – P. 599–617.
36. *Thorhallsson B.* Studying small states: A review / B. Thorhallsson // *Small States & Territories*. – 2018. – Vol. 1(1). – P. 17–34.
37. *Thorhallsson B.* Do small states need 'alliance shelter'? Scotland and the Nordic nations / B. Thorhallsson, A. J. K. Bailes // *Security in a small nation: Scotland, Democracy, Politics* / A.W. Neal [ed.]. – Cambridge : Open Book Publishers, 2017. – P. 49–76.
38. *Thorhallsson B.* Small states in the European Union: What do we know and what would we like to know? / B. Thorhallsson, A. Wivel // *Cambridge Review of International Affairs*. – 2006. – № 19(4). – P. 651–668.
39. *Vital D.* The Survival of Small States / D. Vital. – London : Oxford University Press, 1971.
40. *Vital D.* The inequality of states: a study of the small power in international relations. / D. Vital. – Oxford : Clarendon Press, 1967.
41. *Wallace W.* Small European States and European Policy-Making: Strategies, Roles, Possibilities / W. Wallace // *Between Autonomy and Influence: Small States and the European Union*. Arena Report,

1/99 / W. Wallace, B. Jacobsson, S. Kux, S. S. Andersen, T. Notermans, F. Sejersted, K. Hagen [ed]. – Oslo : Arena, 1999. – P. 11–26.

42. *Walt S. M.* The origins of alliances / S. M. Walt. – Ithaca, NY : Cornell University Press, 1987.

43. *Waltz K. N.* Theory of international politics / K. N. Waltz. – Reading, MA : Addison-Wesley, 1979.

44. *Wendt A.* Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics / A. Wendt // International Organisation. – 1992. – № 46(2). – P. 391–425.

45. *Wivel A.* From Peacemaker to Warmonger? Explaining Denmark's Great Power Politics / A. Wivel // Swiss Political Science Review. – 2013. – № 19(3). – P. 298–321.

46. *Wohlforth W. C.* Forthcoming. Moral authority and status in International Relations: Good states and the social dimension of status seeking / W. C. Wohlforth, B. de Carvalho, H. Leira, I. B. Neumann // Review of International Studies. – 2018. – DOI:10.1017/S0260210517000560.

Стаття надійшла до редколегії 10.12.2018

Прийнята до друку 20.12.2018

SMALL COUNTRIES FOREIGN POLICY PREFERENCES IN INTERNATIONAL RELATIONS

Marta Shturma

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 239-46-56,
e-mail: ganushchakmv@gmail.com*

Definitions of «small countries» in the International Relations studies were achieved. The main emphasis is made on the approaches heterogeneity towards the interpretation of small countries in a modern scientific discourse. There is an explanation of a necessity to study the foreign policy orientations of small countries regarding the specifics of modern international environment dynamics.

The study of small countries peculiarities in the international environment provides the opportunity to distinguish a range of strategies, to which they are inclined to adhere.

Small nations need special instruments to counter a range of security challenges. The latter calls for cooperation with different actors and security donors, which are capable of decreasing a level of threat. That's why often small nations employ *alliance shelter theory*. In this regard the alliance shelter theory is not only based on subordination and annexation or equality and autonomy. This approach focuses on the necessity of small nations to receive «shelter» not only in the security field but also in different dimensions.

Through the prism of realism it has been identified that little importance of small countries in the international relations is a result of understanding the international environment's anarchy and the subordinate state of weaker parties against more powerful actors. Hence, this is a result of a principle inability of small countries to influence the world scale processes, which is their permanent peculiarity. Through the prism of realism small countries comply with the foreign policy orientation such as balancing or the alliance with a winner, and a possibility to employ multilateral formats for interaction with countries alike in the framework of the international law. The last option obtained a comprehensive explanation in the framework of liberal international relations' directions. Concentrating mostly on identity oriented and normative bases of international interaction, it is mentioned that modern constructivism tendencies do not pay enough attention to the issues of country's size and strength. It is demonstrated that the «status theory» and «alliance shelter theory» in particular cases can be used to determine the principles of foreign policy behavior of small countries. Also there is the evolution of small countries foreign policy approaches towards strengthening international institutions with their help.

Key words: small country; foreign policy; international relations theory; anarchy; international institutions; status; power.